

Skelbiame siūlymų, gautų atnaujintos pagrindinio ugdymo Pilietiškumo pagrindų bendrosios programos 2021-08-16 d. projektui, apibendrinimą.

Dėkojame už gautus siūlymus. Juos gavome iš 5 organizacijų, 1 pavienio asmenų.

Siūlymas	Atsižvelgta/ neatsižvelgta	Pagrindimas kodėl neatsižvelgta
1. LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJOS REKOMENDACIJOS		
1. 1 skyriaus „Bendrosios nuostatos“ sakinių formuluoti taip: „Kartu puoselėjama Tėvynės meilė, atsakomybė už savo tautą ir valstybę, tautinė savigarda, ugdomas piliečio teisių ir pareigų prisidedant prie Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo ir krašto gynybos suvokimas.“	Atsižvelgta	
2. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ įvade numatomus mokymosi ir ugdymo metodus papildyti rekomendacija susipažinti su bendruomenėje veikiančiomis organizacijomis per pažintines išvykas už mokyklos ribų, pvz., aplankant artimiausią Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) ar Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) padalinį, pasikviečiant LK ar LŠS atstovą į pamoką, vykdant kitus praktinius užsiėmimus, pvz., organizuojant debatus, kuriuose būtų imituojamos Valstybės gynimo tarybos (toliau – VGT), Nacionalinio saugumo komisijos (toliau – NSK), NATO ir Europos Sąjungos diskusijos, sprendimų priėmimo procesai. Taip pat siūlytina parengti su nagrinėjamomis temomis susijusios literatūros, kino filmų, lankytinų vietų, atmintinų datų, socialinėje medijoje vertingų sekti pilietiškumą, visuomeninę veiklą skatinančių visuomenės veikėjų rekomendacijas, kad šiuos išteklius būtų galima pasitelkti organizuojant pamokas, gilinant žinias, plečiant akiratį	Atsižvelgta	
3. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ įvade sakinio formuluotę patikslinti taip: „Nagrinėdami nacionalinio saugumo ir krašto gynybos klausimus, susitapatindami su krašto gynybos sistema, mokiniai analizuos savo piliečių	Atsižvelgta	

vaidmenį dalyvavimo prisidedant prie nacionalinio saugumo užtikrinimo ir valstybės gynybos, tokio dalyvavimo galimybes ir svarbą.		
4. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ įvade sakinio formuluotę patikslinti taip: „Suvoks lojalumo, atsparumo, valios priešintis rezistencijos ir pilietinio pasipriešinimo principus.“	Atsižvelgta	
5. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus pavadinimą formuluoti taip: „Grėsmės demokratinėi valstybei. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos užtikrinimo būdai“	Atsižvelgta	
6. Įvertinti, ar Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 3 poskyryje būtina pateikti grėsmių sąrašą. Iš pateikto grėsmių sąrašo neaišku, ar nurodoma, kokios apskritai gali būti saugumo grėsmės, ar kokios konkrečios grėsmės šiuo metu aktualios Lietuvai. Pažymėtina, kad Lietuvai aktualias grėsmes galima rasti Nacionalinio saugumo strategijoje (toliau – NSS), taip pat kasmet Lietuvos žvalgybos tarnybų pateikiamame viešame Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime (toliau – Grėsmių vertinimas). Rekomenduotina įvertinti galimybę atsisakyti pateikiamo grėsmių sąrašo, vietoj jo pateikiant nuorodą, kad turėtų būti aptariamoms grėsmėms, nurodytos NSS ir Grėsmių vertinime. Taip pat siūlytina atsisakyti skirstyti grėsmes į vidines ir išorines, nes jos neretai yra susijusios tarpusavyje, todėl sunku daryti aiškią skirtį pagal jų pobūdį	Atsižvelgta	
7. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, apibrėžiančiame nacionalinio saugumo užtikrinimo subjektus, nurodyta, kad šie subjektai, visų pirma, yra Lietuvos Respublikos piliečiai ir jų bendrijos. Šiame įstatyme apibrėžti tiek valstybei, tiek piliečiams numatyti nacionalinio saugumo užtikrinimo būdai, tad Programoje siūlytina atspindėti ne tik valstybės institucijų, bet ir piliečių vaidmenį stiprinant nacionalinį saugumą, kuris neapsiriboja tik, pvz., karo prievolės atlikimu. Atsižvelgiant į tai, siūlytina Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 3 poskyrio pavadinimą formuluoti taip: „Grėsmės nacionaliniam saugumui. Piliečių, jų bendrijų ir	Atsižvelgta	

<p>organizacijų, valstybės institucijų vaidmuo užtikrinant nacionalinį saugumą“. Į šio poskyrio turinį reikėtų įtraukti temas, susijusias su piliečių, jų bendrijų ir organizacijų, taip pat kitų valstybės institucijų (ne tik Programoje jau nurodytų Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, KAM ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos) vaidmeniu nacionalinio saugumo srityje, įskaitant ir tokius valstybės valdymo organus kaip VGT ir NSK. Be to, 3 poskyryje reikėtų aptarti ir valstybės bei visuomenės atsparumo sąvoką, atsparumo reikšmę nacionaliniam saugumui ir būdus jį užtikrinti. Šiuo atveju, be kitų su atsparumu susijusių aspektų nagrinėjimo, svarbu atkreipti dėmesį į sąsają su anksčiau Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 1 dalyje „Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas“ nagrinėtomis kritinio mąstymo, informacinio saugumo temomis. Į 3 poskyrio turinį reikėtų įtraukti temą apie valstybės teisinius režimus (taikos metas, ekstremalioji situacija, nepaprastoji padėtis, krizė, mobilizacija, karo padėtis, okupacija), siekiant supažindinti mokinius su skirtingo pobūdžio ir sudėtingumo nacionalinio saugumo būklėmis</p>		
<p>8. Pakeisti Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 4 poskyrio pavadinimą: vietoj „Krašto gynybos ir pilietinio pasipriešinimo institucijos“ – „Valstybės gynybos samprata“. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame poskyryje turėtų būti aptarti ir paaiškinti valstybės gynybos principai. Pirma, būtina aptarti visuotinės ir besąlyginės gynybos principą, įtvirtintą Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ir numatantį, kad Lietuvą gina valstybės ir NATO sąjungininkų ginkluotosios pajėgos, gynybai panaudojami visi valstybės ištekliai, kiekvienas pilietis priešinas visais pagal tarptautinę teisę leistiniais būdais. Antra, svarbu išnagrinėti, kad pilietinis pasipriešinimas yra dviejų rūšių – ginkluotas ir neginkluotas. 4 poskyryje, be LK ir LŠS, reikia aptarti ir ginkluotųjų pajėgų vaidmenį valstybės gynyboje. Į šį poskyrį būtina įtraukti temas, nagrinėjančias piliečių teises ir pareigas valstybės gynyboje. Iš esmės, 4 poskyrio tikslas turėtų būti įdiegti suvokimą, kad nacionalinis 3 saugumas ir valstybės gynyba nėra tik LK ar KAM atsakomybė ir kad valstybės gynyba yra suprantama ne tik kaip gynyba ginklu.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	

<p>9. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 4 poskyrio temą formuluoti taip: „Lietuvos kariuomenės tarptautinės operacijos ir misijos, užtikrinant nacionalinį saugumą ir tarptautinę taiką“.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>10. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 5 poskyryje „Istorinė ir socialinė nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo reikšmė ir prasmė“ ir 6 poskyryje „Istorinė, politinė ir socialinė ginkluoto pasipriešinimo reikšmė ir prasmė“, aptariant neginkluotą ir ginkluotą pilietinį pasipriešinimą, orientuotis ne tik į istorinius pavyzdžius, bet labiau akcentuoti sąryšį su aktualiais šiuolaikiniais pavyzdžiais. Taip pat kiekviename iš šių poskyrių siūlytina aptarti, kaip kiekvienas pilietis galėtų dalyvauti atitinkamos rūšies pilietiniame pasipriešinime, kokie yra galimi ir tarptautinės teisės leidžiami būdai.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>11. Mokymosi turinio II gimnazijos klasei 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 skyriaus 6 poskyryje pasipriešinimo nacistinei okupacijai temą papildyti Lietuvos aktyvistų fronto, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Lietuvių fronto aptarimu. Patikslinti, kokie pasipriešinimo pavyzdžiai (pvz., kultūriniai, sporto, ekonominiai, kt.) bus nagrinėjami šio poskyrio temoje apie disidentinius judėjimus.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>2. LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA</p>		
<p>Siūlytina įtraukti korupcijos prevenciją, jos tikslus ir uždavinius, pagrindinius principai, priemonės, rizikų valdymą, informaciją kur galima pranešti apie korupcines apraiškas, kokios apsaugos priemonės taikomos pranešėjams. Būtina įtraukti į programą ne tik korupcijos keliamas problemas, bet ir korupcijos prevenciją, keliamą žalą, skaidrumo svarbą, tam, kad mokiniai sugebėtų ne tik suprasti, kas yra korupcija (kaip nusikaltimas), bet ir identifikuotų pagrindines korupcijos pasireiškimo priežastis. Būtina sisteminti ir skleisti informaciją apie nacionalinę ir tarptautinę praktiką, korupcijos kontrolę ir prevenciją.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>Remiantis tuo, kas išdėstyta, siūlytina II gimnazijos klasės (10) 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 temos „Grėsmės demokratinei valstybei. Nacionalinio saugumo užtikrinimo būdai“ 3 punkte „Vidinės ir išorinės grėsmės ir institucijos užtikrinančios nacionalinį saugumą“ minimą korupciją ir jos keliamas problemas iškelti į atskirą 2</p>	<p>Atsižvelgta</p>	

temos punktą (trečia) pabrėžiant korupciją kaip atskirą vidinę ir išorinę grėsmę.		
Siūloma į II gimnazijos klasės (10) 2 dalies „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ 2 temos „Grėsmės demokratinei valstybei. Nacionalinio saugumo užtikrinimo būdai“ 3 punkte „Vidinės ir išorinės grėsmės ir institucijos užtikrinančios nacionalinį saugumą“ minimų institucijų, užtikrinančių nacionalinį saugumą, sąrašą skliausteliuose įtraukti Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą (GP) ir Policijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (PD). Šių institucijų įtraukimas į nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų sąrašą yra itin svarbus, kadangi Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra yra aukščiausia ikiteisminius tyrimus atliekanti ir kontroliuojantis teisėsaugos institucija, o Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos – vidaus reikalų sistemos centrinė įstaiga, kurios paskirtis – organizuoti ir kontroliuoti policijos sistemos veiklą, siekiant užtikrinti asmens, visuomenės saugumą ir viešąją tvarką.	Atsižvelgta	
3. LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBA		
2)temoje „2) Pagrindiniai demokratijos principai ir demokratinės vertybės“ siūlome išplėsti antrą potemę „Valdžių padalijimo principai, daugumos valdžia ir mažumų teisės, lygybė prieš įstatymą, žmogaus teisės, laisvi ir sąžiningi rinkimai“, trečią potemę „Bendražmogiškų vertybių idėja. Atsakomybė ir sąžiningumas, kaip pilietinės vertybės. Individualumas ir originalumas, kaip visuomeninė vertybė“.	Atsižvelgta	
2)temoje „3) Žmogaus teisių raida pasaulyje ir Lietuvoje“ siūlome išplėsti potemę „Žmogaus teisių pažeidžiamumas – smurtas artimoje aplinkoje, prekyba žmonėmis, darbo jėgos išnaudojimas, korupcija.* (Čia galėtų būti diskutuojama apie korupciją kaip tarptautinės žmogaus teisių pažeidimo problematiką, Jungtinių Tautų konvenciją prieš korupciją, taip pat ir Lietuvoje aktualius pažeidimus, susijusius su žmogaus teisėmis, jas varžančia	Atsižvelgta	

korupcija).		
3)temoje „4) Teisės ir teisingumo samprata ir lygiateisiškumo principas“ siūlome papildyti poteme „Teisės normų samprata ir paskirtis. Teisingumo ir teisėtumo santykio problema. Pasitikėjimo teisine sistema svarba“. (Šis papildymas siūlomas, nes korupcija teisėkūroje ir teisinėje sistemoje gali sukelti išskirtinai didelę žalą, taip pat mažina piliečių pasitikėjimą valstybe ir visa sistema, kenkia demokratijai bei skatina pačius elgtis nesąžiningai).	Atsižvelgta	
4)temoje „9) Ekonominė politika ir ekonominė visuomenės raida“ galima būtų išplėsti poteme „Rinkos ekonominė sistema. Viešasis ir privatus sektorius. Skaidraus veikimo principai. Ekonominės demokratijos samprata“.	Atsižvelgta	
5)temoje „10) „Globalizacija ir emigracija“ siūlome papildyti poteme „Ekonominiai, socialiniai, politiniai ir gamtosauginiai globalizacijos iššūkiai valstybėms ir jų piliečiams. Skaidrumo ir atsakomybės svarba“. (Korupcija yra viena iš globalinių problemų priežasčių, tokių kaip skurdas, atskirties didėjimas, tarša ir pan. Dėl korupcijos nukenčia silpniausi. Dažnai nelegalus lobizmas taip pat itin apsunkina reikalingų sprendimų, galinčių padėti spręsti globalias problemas priėmimą).	Atsižvelgta	
6)temoje „13) Vietos savivaldos principai, modeliai ir funkcijos“ siūlome išplėsti poteme „Savivaldos institucijų funkcijos ir veiklos. Vietos savivaldos aktualijos ir problemos. Skaidrumo ir atvirumo užtikrinimas“.	Atsižvelgta	
7) temoje „13) Vietos savivaldos principai, modeliai ir funkcijos“ siūlome išplėsti poteme „Savivaldos institucijų rinkimai. Rinkimų skaidrumo užtikrinimas“.	Atsižvelgta	
8)Pasiūlymus dėl II gimnazijos klasės temų: temoje „2) Informacinės ir žinių visuomenės samprata“ galima būtų išplėsti poteme „Žiniasklaidos vaidmuo kuriant skaidrią visuomenę ir	Atsižvelgta	

užtikrinant nacionalinį saugumą. Informaciniai karai“.		
2) temoje „8) Lietuvos Respublikos Konstitucija – pilietinių ir politinių santykių reguliavimo principų sistema“ galima būtų išplėsti potemę „Teisių ir pareigų santykio problema, viešųjų ir privačių interesų suderinamumo principai. Skaidraus veikimo principai. Nepotizmo valdymas“.	Atsižvelgta	
3) temoje „9) Parlamentinės demokratijos bruožai ir valdžių padalijimo principas LR Konstitucijoje: įstatymų leidžiamoji valdžia“ galima būtų išplėsti potemę „Rinkimų sistemos ir rinkimai Lietuvoje. Rinkimų skaidrumo užtikrinimas“.	Atsižvelgta	
4) skyriuje „4. Lietuva ir tarptautinė bendrija. Tarptautinis solidarumas ir pasaulio problemos“ siūlome svarstyti galimybę pridėti temą apie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO), kurios pilnaverte nare Lietuva tapo 2018 m. EPBO vaidina reikšmingą vaidmenį kovojant su korupcija tarptautiniu mastu ir kitomis globaliomis problemomis: „15. EBPO reikšmė Lietuvai. EBPO funkcijos, paskirtis ir tikslai. EBPO reikšmė mažinant korupciją ir didinant skaidrumą Lietuvoje“	Atsižvelgta	
4. LR SEIMO NARIO VALDO RAKUČIO SIŪLYMAI	Atsižvelgta	
1. Programoje stinga Europos sąjungai ir NATO organizacijoms būdingų vertybinės, ideologinės ir jausminės dedamosios, manytume yra diskutuotinas, nes vertybinės nuostatos yra nepaprasta suformuluoti Programoje, juo labiau, kad visos programos pagrindas yra 6 kompetencijos, iš kurių viena yra Pilietiškumo kompetencija. Kaip šią kompetenciją dar geriau galima būtų konvertuoti- iliustruoti turinio tekstu, naujovėmis, juo labiau, kad Jūs savo pirmame pasiūlyme teigiate, kad „tokia programa tiktų bet kuriai demokratinei valstybei“	Atsižvelgta	
2. Programoje nėra fiksuotų socialinio pilietiškumo ir kolektyvinio ugdymosi nuostatų, inspiruojančių aukoti savo aukštesnių idealų vardan, iš esmės kvestionuojant materialinio pobūdžio vertybes.	Atsižvelgta	

<p>3. Programinės nuostatos orientuotos į teorinį pažinimą, atsisakant praktinių pilietiškumo nuostatų ugdymo siekinių. Jūsų nuomone, pilietiškumo įgūdžiai yra esminiai stiprinant demokratinę santvarką, kuri pati savaime nėra pajėgi atsispirti įvairioms pagundoms ir nepasiduoti galimiems pavojams.</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Analizuojant programos projekto tekstą, susidarė neteisingas įspūdis, kad Programoje sudėtas turininis dalyko kursas, suponuoja teorinį mokymą, tačiau programos projekte labai mažai kalbama apie ugdymo metodiką, kuri tikrai gali būti labai įvairi ir tai būtų mokytojo pasirinkimas kaip ugdyti mokinius. Ugdymo būdai, metodai, kurias mokytojas dirbs, kaip tik yra ta – mažai matoma programos dalis, ji atsiras Pilietiškumo pagrindų dalyko įgyvendinimo rekomendacijose ir bus labai svarbi dedamoji mokytojui, atitinkanti Jūsų pateiktą mintį. Kita vertus, puikiai žinote, kad kompetenciją sudaro trys dedamosios: žinios, gebėjimai - įgūdžiai ir vertybinės nuostatos, tad išsakytos grėsmės dėl ugdymo teoretizavimo yra perteklinės.</p>
<p>4. Rekomenduojama daugiau dėmesio skirti Respublikai būdingam viešajam gėriui, kuris sudaro respublikos idėjinį pagrindą. Su šia Jūsų mintimi sutinkame visiškai ir be kompromisų, todėl jau esame programos projekte įrašę- akcentavę šią temą, taip, kaip Jūs ir ją aprašėte.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>5. Siūloma, kad bendrųjų kompetencijų bloke galėtų atsirasti ir kovos už vertybes sudėtinė dalis, kuri sietina ne tik su valstybės gynyba, bet ir ginant kitas vertybes.</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>NŠA BP kompetencijų grupės funkcija pateikti programų rengėjams kompetencijas ir jų siauresnę ar platesnę apibrėžtį.</p>
<p>6 Būtinybę supažindinti mokinius su krašto gynybos ir saugumo sistema, aptariant valstybės sąrangą karo, krizės ir nepaprastosios situacijos metu, kad jaunuoliai žinotų, kaip jiems elgtis ir kam ruoštis.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>7. Pilietiškumo ugdyme yra labai svarbu vystyti praktinius įgūdžius, naudojant išvykų, praktinių mokymų, stovyklų, žaidimų metodus, susiejant teoriją su realiais įgūdžiais. Svarbu, kad Pilietiškumo programos turinys būtų aktualus ir patrauklus mokiniams. Jūsų teiginys, kad esame ypatingoje</p>	<p>Atsižvelgta</p>	

<p>Vakarų civilizacijos vietoje, todėl turime ugdyti patriotišką, pasirengusį veikti, turinti demokratines vertybes ir gebanti veikti kartu pilietį.</p>		
<p>5.NACIONALINIS ŠVIETIMO NVO TINKLAS</p>		
<p>1. „Aktualias realijas švietimo turinyje pristatančios temos (globalios raidos, žmogaus teisių, socialinio verslo, JT Darnaus vystymosi tikslų, Žaliojo kurso ir kitos temos) paliktos 30 proc. mokytojų pasirenkamam turiniui, todėl kyla grėsmė, kad jos nebus įtrauktos arba supažindinamos paviršutiniškai dėl mokytojų žinių, motyvacijos ir laiko pasiruošimui trūkumo. Siūlome keisti tokią turinio struktūrą ir aktualias globalias temas ir reiškinius priskirti privalomam dalyko turiniui.“</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Globalios raidos, žmogaus teisių, socialinio verslo, Jungtinių Tautų Darnios raidos tikslų, Žaliojo kurso ir kitos temos yra priskirtos 30 procentų pasirenkamojo Pilietiškumo ugdymo pagrindų programos turinio, tačiau tikrai nekyla grėsmė, kad jos liks užmarštyje, nes per metus šiam dalykui skirtos iš viso 37 pamokos, o suskaičiavus metines dalyko pamokas ir sukūrus Pavyzdinius ilgalaikius Pilietiškumo ugdymo pagrindų planus 9 ir 10 klasėms, net ir 30 procentų patenka į visą numatytą išdėstyti ugdymo turinį, nekalbant apie tai, kad mokytojas turės net 8 rezervines pamokas per metus, kurias tikrai galės panaudoti tinkamai, kad atskleistų minimą tematiką ir gilintų mokinių žinias.</p>
<p>2.,„Globalizacijos tema nėra susijusi tik su emigracija, bet taip pat ir su klimato kaitos padariniais, taika ir konfliktais, skurdu ir kt., todėl siūlome šiems klausimams skirti lygiavertį dėmesį.“</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Sutinkame su Jūsų teiginiu, tačiau esame visiškai įsitikinę, kad globalizavimo temai programoje skiriama tikrai pakankamai dėmesio, be to, tema derinama su kitais ugdomaisiais dalykais, nes Programoje net dvylikoje vietų projektuojama nagrinėti Europos Sąjungos erdvę, o 10 klasėje įtraukta atskira globalizavimo procesų tema, ir ji įrašyta kaip 13 tema Pilietiškumo ugdymo pagrindų programos projekte.</p>
<p>3.,„Ekonomikos ir politikos santykio temoje dauguma įvardytų klausimų yra ekonomikos dalyko klausimai ir menkai siejami su aktualiais pilietiškumo klausimais, tokiais kaip socialinės ir žaliosios ekonomikos, ekonominės</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Pagal Pilietiškumo ugdymo pagrindų programos struktūrinę logiką šios, Jūsų minimos temos yra programos projekto dedamosios, jos tikrai nėra dalyko dubliavimas. Jūsų minimos temos</p>

<p>nelygybės, ekonominės migracijos, socialinio kapitalo, socialinio verslo ir kt. Siūlome peržiūrėti ir tobulinti šią programos dalį, nekartoiant kitų mokomųjų dalykų turinio, integruojant tik tuos ekonominius aspektus, kuriuose yra svarbi asmens pilietinė pozicija ir pasirinkimai.“</p>		<p>nagrinėjamos kaip Pilietiškumo kompetencijos siekinių iliustracijos, tai tarnauja tik pilietiškumo žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų ugdymui.</p>
<p>4.,Išskirdami Lietuvos ir pasaulio valstybių istorinius, geografinius vaizdinius, palikimą, ugdomi pagarbą savo tautai ir valstybei, puoselėja jos valstybingumą. Paaiškina valstybingumo bruožus ir valstybės funkcijas. Suvokia pasaulio tarpusavio sąsajas, suvokia save kaip globalios visuomenės narį.“</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Norime patikslinti, kad Pilietiškumo ugdymo dalyko tikslas nėra globalaus (pasaulio piliečio) piliečio ugdymas ar rengimas, nes mokiniui labai sunku išaiškinti tai, su kuo jis dar neturi savito „nuosavybinio“ santykio. Primename, kad su Lietuvos valstybe ir visuomene jis ryšį turi ir jį jaučia, su Europos Sąjunga – taip pat, o globalumas – labai abstraktus dalykas, kuris yra tik dalinis, numanomas jausmas, nors programoje ši tematika nagrinėjama įvairiais aspektais, Europos erdvės kontekste ir dalinai globaliojo pasaulio kontekste.</p>
<p>5.,Programos turinyje daug kitų dalykų (istorijos, geografijos, ekonomikos) temų, kurios pakartoja, o ne papildo ar aktualizuoja jas.“</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Tenka apgailestauti, kad Jums nepavyksta išvelgti Pilietiškumo ugdymo pagrindų programos esmės, ją sudaro ne kitų ugdomųjų dalykų kartojamos temos, o apibendrintų kitų dalykų žinių naudojimas Pilietinio ugdymo pagrindų dalyko tikslams, kad būtų atskleistos pilietiškumo kompetencijos ir vertybinės ugdymo nuostatos.</p>
<p>6. „ANTHROPOS” ORGANIZACIJOS KOMENTARŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PROJEKTAMS</p>		
<p>1.Siūlymas į Kultūrinės kompetencijos kad į kultūrinio išprusimo ir/arba kultūrinio sąmoningumo sandus būtų daugiau ir aiškiau įtrauktas kultūrinio „kito” pažinimas. Kyla klausimas kiek daugiau ir koku mastu reikalingas</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Visada galima pasakyti daugiau, bet tai yra labai neapibrėžta apimtis. Programų rengėjų nuomone, Kultūrinė kompetencija savyje turi pakankamai</p>

„kito“ pažinimas		„kito“ , skirtingo pažinimo.
2.Siūlome visur naudoti vieną platesnį terminą - aplinkos apsauga, o ne gamtos apsauga (šie terminai tekste naudojami nevientisai). Aplinkos apsauga yra platesnis terminas, apimantis pasekmių aplinkai, klimatui ir planetai mažinimą nepaisant ar tai būtų gamtinė ar urbanizuota erdvė. Taip pat naudoti terminus klimato kaita arba klimato krizė vietoje pasenusio ir kritikuojamo globalinio atšilimo ar klimato atšilimo termnų.	Atsižvelgta	
3.Aplinkos apsaugos ugdyme svarbus ne tik taupus gamtinių išteklių naudojimo suvokimas, vandens naudojimas (15p. C.1.6), bet ir bendrai taupus požiūris į vartojimą ir įvairius resursus (maisto, įvairių prekių). Taip pat reikėtų atskleisti ne tik mikro (individualų), bet ir makro problemos lygį. Reikėtų plačiau atkreipti dėmesį į dominuojančios ekonomikos įtaką klimato krizei ir supažindinti su alternatyvomis, pavyzdžiui, žiedine ekonomika, įvairiais socialiniais judėjimais	Atsižvelgta	
4.Pilietiškumo kompetencijoje išskiriama savanorystė ir dalyvavimas labdaringose veiklose. Siūlome šioje dalyje, ypač vyresnėse klasėse, pabrėžti ne tik dalyvavimo šiose veiklose svarbą, bet ir mokyti kritiškai vertinti, bei etiškai pasirinkti savanorystės ir labdaringos veiklos formas ir vietas. Atkreiptinas dėmesys, kad įvairios savanorystės programos, labdaringos veiklos, ypač globaliuose pietuose, neretai gali būti apgaulingos ir nešti daugiau žalos nei naudos bendruomenėms. Todėl kaip ir kalbant apie daugelį šiuolaikinių reiškinių būtina atskleisti įvairius savanorystės ir labdaros aspektus, ugdyti kritinį ir atsakingą požiūrį.	Atsižvelgta	
5.Pilietiškumo pagrindų programoje, I gimnazijos klasės turinio apraše 2 skyriuje „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“ yra numatyta potėmė „Socialinės atskirties problemos Lietuvoje ir pasaulyje“. Potėmėje 3 iš 4 turinio dalių yra skirtos žalingiems įpročiams, kas kuria įspūdį ir prielaidas, jog socialinė atskirtis formuojasi dėl šių įpročių. Sociologijoje žalingi įpročiai matomi kaip socialinės nelygybės ir atskirties pasekmė, o ne priežastis. Todėl siūlome atskirti šias dvi temas, o svarbiausia skirti didesnę dėmesį socialinės nelygybės ir atskirties priežastims, aptarti jų ekonominį ir politinį kontekstą sociologiškai.	Atsižvelgta	
6.Norime itin atkreipti dėmesį, jog mokymosi turinio apraše II gimnazijos klasėje 2 skyriuje „Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje“	Neatsižvelgta	Apgailestaujame, kad jūs neatkreipėte dėmesio, bet kad toje pat dalyje yra 5 skyrius , kuris

<p>visas turinys yra apie nacionalinį saugumą, ir visiškai neskiria dėmesio jokioms kitokioms pilietinio dalyvavimo formoms, ką suponuoja skyriaus pavadinimas. Į tokių skyrių turėtų būti įtraukta ne tik pilietinės pareigos ginti savo valstybę aspektas, bet ir mokoma kaip ginti piliečio interesus valstybės viduje. Mokiniai turėtų susipažinti su pagrindinėmis pilietinio dalyvavimo formomis kaip peticijos, taikūs piliečių protestai, mitingas, streikas, būrimasis į interesų grupes, pavyzdžiui, profesinės sąjungos, ir šių interesų atstovavimas</p>		<p>vadinasi „Istorinė ir socialinė nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo reikšmė ir prasmė” kaip tik Jūsų minimą tematiką nagrinėja, naudodamasi istoriniais pavyzdžiais.</p>
<p>7. LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA</p>		
<p>1. Atsižvelgiant į tai, kad projekte yra vartojama sąvoka „tolerancija“, kuri reiškia mažiausią galimą pakantumo lygį, siūlytina ją keisti į „empatija“ ar „supratingumas“ (pvz., 3 p.).</p>	<p>Atsižvelgta iš dalies</p>	<p>Sąvoka suprantama ir vartotina, tad netikslinga jo keisti, tik papildyti.</p>
<p>2. Atsižvelgiant į tai, kad paprastai sąvoka „bažnyčia“ yra suprantama kaip katalikų ir protestantų maldos namai (institucija), siūlytina tikslinti 6 p. pateikiamą sakinį (analogiškai – ir kitur projekte): „<...> Šeima, mokykla, valstybė, privati nuosavybė, bažnyčia religinės institucijos – tai tik keli socialinių institucijų pavyzdžiai, kurių nagrinėjimas, gilinantį į jų institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, įgalina įsisavinti demokratinės elgsenos ir gyvenamosios įgūdžius bei nuostatas <...>“.</p>	<p>Neatsižvelgta</p>	<p>Sąvoka tekste yra apibendrinančioji, nes kalbama apie maldos namus, kurie gali priklausyti įvairioms koncesijoms.</p>
<p>3. Nepritariame prie pasiekimų srities „2. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas Bendruomenėje.“ (9 p.) įvardintai sąvokai „svarbiausios tarptautinės žmogaus teisės“. Teisės neturėtų būti skirstomos į labiau ar mažiau svarbias, taip pat nėra aišku kodėl akcentuojamas tarptautiškumas, kai absoliuti dauguma žmogaus teisių yra įtvirtinta nacionaliniais teisės aktais, todėl sakinytis tikslintinas: „Demonstruoja gebėjimą suvokti, saugoti ir ginti svarbiausias tarptautines žmogaus teises savo artimoje aplinkoje.“</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>4. Svarstyti ar dalyvavimas tik Lietuvos moksleivių sąjungos (LMS) (t. y. konkretaus juridinio asmens) veikloje savaime turėtų būti pageidaujamas siekis, todėl siūlome tikslinti pasiekimų srities „3. Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas“ (9 p.) punktą: „Atstovauja mokyklos, gyvenamosios vietovės, mokslo ir miesto bendruomenės. Dalyvauja LMS ar kitų nevyriausybių</p>	<p>Atsižvelgta</p>	

<p>organizacijų veikloje. Inicijuoja, organizuoja kalendorinių, tautinių, valstybinių švenčių paminėjimą ir šventimą.“</p>		
<p>5.Siekiant skatinti moksleivius praktiškai įsitraukti į bendruomenės ar savanorišką veiklą, siūlome pilietinio ugdymo temų įgyvendinimo priemonės papildyti numatant praktinę veiklą:„<...> 2. Bendruomeninę – pilietinę veiklą – dalyvavimą ir pokyčių inicijavimą savo bendruomenėje – pasitelkiant diskusijų, disputų, konkursų, pilietinių akcijų, savanoriškos veiklos ir kitų renginių ar veiklos formatą.“</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>6.Vadovaujantis Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų įstatyme įtvirtintomis sąvokomis 18 p. esantis sakinytis tikslintinas:„<...> 3. Institucinę – pilietinę veiklą - socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veiklą – bendraujant ir bendradarbiaujant su vietinėmis institucijomis - pasikviečiant į pagalbą savanorius, visuomeninių nevyriausybinių organizacijų ir vyriausybinių organizacijų institucijų ar įstaigų narius atstovus, savivaldybės, žiniasklaidos ir kitų medijų specialistus.“</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>7.Valdžių padalijimas yra suprantamas kaip vientisas principas⁸, todėl 19 p. esantis sakinytis tikslintinas:„Valdžių padalijimo principai principas, daugumos valdžia ir mažumų teisės, lygybė prieš įstatymą, žmogaus teisės ir laisvi rinkimai.“</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>8.Potemėje „Žmogaus teisių raida pasaulyje ir Lietuvoje“ (20 p.) tikslintini teisės aktų pavadinimai, vadovaujantis Teisės akto registre paskelbtomis oficialiomis jų versijomis⁹, taip pat svarstyti ar aptariant Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą neturėtų būti aptariamoms ir antrojoje knygoje įtvirtintos fizinio asmens teisės (2.20-2.27 str.):„Žmogaus teisių reglamentuojančių dokumentų principai ir jų analogai Lietuvoje. (Visuotinė Žmogaus teisių deklaracija*, Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracija*, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija*, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*, Lietuvos Respublikos</p>	<p>Atsižvelgta</p>	

<p>Konstitucija*, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*, Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas – šeimos teisė, fizinių asmenų civilinės teisės*, Administracinė teisė - savivaldybių ir mokyklų, vaikų ir mokinių teises reglamentuojantys dokumentai*).</p>		
<p>9. Atsižvelgiant į JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto (Nr. CERD/C/LTU/CO/9-10, §11-12), JT Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto (Nr. CEDAW/C/LTU/CO/6, §20), JT Žmogaus teisių komiteto rekomendacijas (Nr. CCPR/C/LTU/CO/4, §11-12) potėmė apie žmogaus teisių pažeidimus (20 p.) pildytina diskriminacijos, neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų temomis: „Žmogaus teisių pažeidžiamumas – smurtas artimoje aplinkoje, prekyba žmonėmis, darbo jėgos išnaudojimas, diskriminacija, neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai.“</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>10. „Teisės ir teisingumo samprata ir lygiateisiškumo principas“ tema (20 p.) pildytina atkreipiant dėmesį į egzistuojančią administracinių teismų sistemą.</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>11. „Lygiateisiškumo ir teisingumo principo įgyvendinimo institucijos Europoje“ potėmė (20 p.) apibrėžia geografinę teismų būstinių vietą – Europą, tačiau pastebėtina, kad Tarptautinis Teisingumo Teismas, nors fiziškai ir egzistuoja Europoje, priklauso Jungtinių Tautų Organizacijos sistemai, todėl svarstyta ar šioje potėmėje taip pat neturėtų būti aptariamoms JT žmogaus teisių institucijoms, ypatingą dėmesį skiriant toms, kurios turi teisę nagrinėti individualius skundus. Jeigu laikomasi geografinės vietovės principo, svarstyta, ar taip pat neturėtų būti aptiriamas Tarptautinis Baudžiamasis Teismas su būstine Hagoje (Nyderlandai).</p>	<p>Atsižvelgta</p>	
<p>12. Svarstyta ar siekiant mokinių pritarimo socialinėms normoms neturėtų būti akcentuojamas pozityvus to tikslas, atsižvelgiant į tai, kad aklas pritarimas visoms vienu ar kitu metu visuomenėje egzistuojančioms socialinėms normoms gali lemti diskriminaciją ar mažiau palankią tam tikrų visuomenės grupių padėtį, pvz., ydinga socialinė norma, nurodanti, kad tik moterys turi rūpintis šeima arba neigiamas visuomenės požiūris į religines ar tautines mažumas. Pastaba taikytina temai „2. Dalyvavimas ir pokyčių</p>		

inicijavimas bendruomenėje“ (20 p.).		
13.Tema „Visuomenė ir tolerancija“ (21 p.) pildytina ir kitomis smurto formomis – turėtų būti apimtas fizinis, psichinis, emocinis, seksualinis, ekonominis ar kitas neigiamos poveikis, įskaitant ir neapykantos nusikaltimus.	Atsižvelgta	
14.Nors tema „Kultūrų įvairovė ir socialinės mažumos“ mini Tautinių mažumų įstatymą, pastebėtina, kad šiuo metu neegzistuoja galiojantis Tautinių mažumų įstatymas, nors šio įstatymo projektas yra rengiamas 11.	Neatsižvelgta	
15.Temoje „Savanorystė“ (21 p.) vartojama sąvoka savanorystė, vadovaujantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymo 2 str. temoje turėtų būti naudojama sąvoka „savanoriška veikla“. Siekiant skatinti moksleivius įsitraukti į savanorišką veiklą tikslinga papildyti temos pirmą punktą „Savanorystės Savanoriškos veiklos ypatumai, principai, formos ir veiklos sritys, savanorio reikalavimai, savanoriškos veiklos organizatoriai, galimybės dalyvauti ir veikti.“	Atsižvelgta	
16.Temoje „Savanorystė“ (21 p.) vartojama sąvoka „jaunimo savanorystės organizacijos“ tikslintina. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymo 5 str. 1 d. „savanoriais gali būti vyresni kaip 14 metų Lietuvos Respublikos piliečiai ir Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtai esantys užsieniečiai.“ Savanoriškos veiklos įstatymo 6 str. įtvirtina subjektus, kurie gali būti savanoriškos veiklos organizatoriai (t. y. ne tik organizacijos, tačiau ir, pvz., biudžetinės įstaigos). Jeigu norima akcentuoti būtent jaunimo organizacijas, formuluotės turėtų būti suderintos su Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo sąvokomis.	Atsižvelgta	
17.Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą pastebėjimą, siūlytina temos antrą punktą papildyti išdėstant taip: „Jaunimo savanorystės Savanorišką veiklą organizuojančios organizacijos, jaunimo organizacijos, kuriose organizuojama savanoriška veikla, ir projektai Lietuvoje ir Europos Sąjungoje vykdomos savanoriškos veiklos programos ir projektai, galimybės dalyvauti.“	Atsižvelgta	
18.Potemė „Žiniasklaidos priemonės ir žodžio bei spaudos laisvės problema“ pildytina neapykantos kalbos aspektais. Pastebėtina, kad potemės formuluotė yra nekorektiška, nes įvardija žodžio ir spaudos laisvę kaip problemą. Be to siūloma apsvarstyti galimybę akcentuoti Žurnalistų etikos	Atsižvelgta	

inspektorius tarnybos kompetenciją šioje srityje.		
19. Atsižvelgiant į pirmiau įvardintas pastabas, svarstyti ar sąvoka „visuomeninė organizacija“ neturėtų būti keičiama į sąvoką „nevyriausybė organizacija“ (25 p.).	Atsižvelgta	
20. Atsižvelgiant į pirmiau įvardintas pastabas, svarstyti ar „JTO reikšmė Lietuvai ir globaliam pasauliui“ neturėtų būti papildyta JT žmogaus teisių institucijomis (28 p.).	Atsižvelgta	
21. Siūlytina srityje „Dalyvavimas ir pokyčio iniciavimas bendruomenėje“ potemėje „Istorinė ir socialinė nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo reikšmė ir prasmė“ naudoti sąvoką „nesmurtinis pilietinis priešingumas“ suderinti su Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategijoje naudojama sąvoka „neginkluotas pilietinis pasipriešinimas“ ir papildyti programą įtraukiant informaciją apie neginkluoto pilietinio pasipriešinimo galimas veiklas, šioje srityje vykiančias nevyriausybines organizacijas.	Atsižvelgta	
22. Svarstyti ar kalbant apie tarptautines organizacijas (28 p.) neturėtų būti išryškinta ir Europos Tarybos reikšmė, ypač atkreipiant dėmesį į skirtumą tarp Europos Sąjungos ir Europos Tarybos.		
23. Siūlytina projekte akcentuoti Lietuvoje egzistuojančių ombudsmeninių institucijų sistemą, atsižvelgiant, kad šios veikia kaip efektyvi neteisminė teisių gynimo priemonė: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba, Seimo kontrolierių įstaiga, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga.	Atsižvelgta	